

NEMZETI PARK A HATÁRON

Az aggteleki karszt kincsei

A tájékoztató táblák egyike.

Négy százal több barlang

Északi határunk mentén, a tengerszint fölött 150–600 méteres magasságban húsz ezer hektáron fekszik az Aggteleki Nemzeti Park. Legrégibbi kőzetek a négy százal millió évvel ezelőtti devon földtani korból származnak, a terület elnevezése azonban mindössze egyes százal. Korábban tájvédelmi körzet és nemzetközi jelentőségű bioszféra-rezervátum volt. Az utóbbi rang azt jelenti, hogy az itt élő és élettelen természeti körülmények együttes megővése és az abban lezajló folyamatok kutatása a feladat. A közel-múltban ezért lett nemzeti park Aggtelek és vidéke.

Amikor ide látogatott kétszázal ember többségében Aggtelek neve csak a cseppkőbarlangot idézi fel. Mindaddig ugyanis nemigen mutogattak itt más természeti csodákat. A kirándulóbuszok megálltak a 23 kilométer hosszúságban feltárt barlang szájának közelében, a vendégek megcsodálták az évszázadok óta növekvő cseppkőképződményeket, köztük az Oriást, a Megfagyott vízesést, a Tóparti kastélyt, majd továbbálltak.

Azt is kevesen tudják, hogy a Baradla csak egy a környék 14. fokozottan védett és négy százal egyéb barlangja közül — tájékoztató Bercecz Lajos tájvezető.

A monda szerint valamikor egy rablóvezér szemet vetett az aggteleki szép Juliskára. A lány bemenekült a barlangba, és a szentjánosbogarak segítségével kiért a jósvafői oldalra. A rablóvezér utánnaeredt, de bentveszett, mert neki nem világítottak a kis bogarak. Így fedezte fel a nép a Baradlát, és bizonyára azért nevezik így, mert a szomszédos szlovákoknál a hegyet bradlónak hívják. A Bradlóból — kissé megnyújtott kiejtéssel — származhat a Baradla.

Az aggteleki barlangvidéken per-se vannak más természeti kincsek is. Így például a kiveszázal levő foltos salamandra, a parlagis vagy a látszólag kopár karszthegekre települt sajátos élővilág egyik jellegzetes képviselője, a kasszandikó, azaz a piros hóvirág. Az őslakók szerint az itteni embert a kényszer vitte a természetvédelemre. Két emberöltő alatt csakis egyszer vághatták ki az erdőt, ezért az volt a legfőbb értékük.

Sok volt a gazda

— Örökké lehetne sorolni a terület növény- és állatritkaságait — mondja Buzetky Győző, a nemzeti park igazgatója, miközben távcsővében megpillant egy piros mellénnyes, szlovákiából érkező süvöltőmadarat. — A bioszféra-rezervátumban azonban nemcsak ezeket kell védeni, hanem az úgynevezett környezeti rendszereket, tehát az élő és élettelen értékek együttesét. Ha bármit kiemelünk ebből a

rendszerből, akkor felborítanánk a természet által kialakított egyensúlyt. Szokták kérdezni: ugyan, minek nekünk mondjuk a vörös vércse? Nos, ez így rossz megközelítés, mert minden védelemre szoruló élőlényre azzal a környezettel együtt van szükség, amelyben él. A karszthegeység a Kárpát-medencében ritka jelenség, és mindaz ritka, ami az ezen kialakult élő és élettelen társulásokba beletartozik.

Ennek a vidéknek az utóbbi évtizedekben igen sok gazdája volt. Az idegenforgalmi hivatalhoz, majd az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal miskolci felügyeletéhez, később a Bükk Nemzeti Parkhoz tartozott. És ahogyan lenni szokott, a sok tulajdonos mindig a másikkal „tartogat” a fejlesztést. Az épületek eközben lerobbantak, felújításra vár a Barlangszálló, a kemping, a turista-ház, a kutatóház. Ami pedig ennél is sürgetőbb: vissza kell állítani a karsztfelületeken folytatott ősi gazdálkodási módokat, pótlásra várnak az itt-ott megirtult honos növények, megőrzésre a vizek tisztasága.

Aggtelek környékén ugyan nem számottevő a mezőgazdasági művelés, a műtrágyázás mégis egyre jobban szennyezi a kristálytiszta vízi patakokat. A helytelen művelés miatt nagyobb lett a talajbemosó-

Felújításra vár a kemping is.

dás, több iszap került a barlangokba, mint korábban bármikor. Olyan tárolórendszerre van szükség, amely késlelteti a vízlefolást. Az évmilliók óta létező víznyelők közvetlen környezetében meg kell változtatni a szántás módját.

E munka irányítása ezentúl az OKTH-hoz tartozó Aggteleki Nemzeti Park igazgatóságára vár.

Amit Csokonai is látott

Mindenekelőtt a park központját alakítják ki a hat kilométerre levő Jósvafőn. Azért esett a választás erre a honfoglalás korabeli településre, mert ott még vannak védelemre érdemes, népi építészeti emlékek. Aggteleken már nyoma sincs az ősi épületeknek.

A jósvafői műemlék jellegű épületekből hetet megvásárolt a nemzeti park. Elképzelésük, hogy a százéves egykori kúriában a központ irodákat, a pajtásorban az előadótermeket, az egyik ősi talpasházban a tájmuzeumot, a többiekben szolgálati lakásokat és vendégszobákat alakítanak ki. Tervezik, hogy a jövőben, amennyiben sikerül, újabb házakat vásárolnak, és lebontatnak egy tájidegen, lapos tetejű hivatali épületet.

Ha mindez megvalósul, valóságos skanzen ölel majd körül a hegyi patak. Közben a park szakemberei már a kutatások folytatását is szervezik. E munka évszázadoktól független, hiszen télen a madárvonulást, a kismillósok, a nagyragadozók (például a szomszédos országokból rendszeresen ideutazó farkasok és medvék) életmódját figyelik, a madárfészkeket veszik számba a nemzeti parkkal kapcsolatban álló egyetem tudósai.

Gondoskodnak arról is, hogy a kutatási eredmények folyamatosan bekerüljenek a felsőfokú tanintézmények tananyagába, az ismeretterjesztő kiadványokba. Ezt a célt szolgálja majd egy volt lakásból kialakítandó nyári környezetvédelmi iskolaközpont is, ahová általános és középiskolások tanulókat hívnak meg kététnapos táborozásra.

— Szeretnénk elérni azt is — mondja Buzetky Győző —, hogy ez legyen az első önállóan gazdálkodó nemzeti park. A szállásokat, az éttermeket is át akarjuk venni a vendéglátóipartól. Olyan tervszerű idegenforgalmi munkát végeztünk majd így, amelynek programjában nemcsak a barlanglátogatás, hanem — a génmegőrzésre fenntartott zárt területeken kívül!

— a környezeti rendszer értékeinek megismertetése is helyet kapna. Az ismeretterjesztés, a kutatás megszervezését könnyíthetné, ha a gazdálkodás szempontjából kevésbé értékes erdőterületek kezelését is átvehetnénk az erdészettől.

Újabb csoport érkezik a barlang bejáratához. A jelentős tervekről ők még semmit sem tudhatnak. A korábbi szokások szerint megnézik a cseppkőket, aztán hazautaznak. De akik egy esztendő múlva jönnek, talán már többet láthatnak az aggteleki karszt kincseiből. Csokonai Vitéz Mihály még azon kesergett, hogy egy fertályórát is alig lehetett lenni tölteni a cseppkővek között, a fáklyák fojtó füstje miatt. A barlangban már hosszú évtizedek óta villany világít, és most a felszínen is megindult a nagy változtatás.

Rényi István

„Egér-gyár” a gyógyszeriparnak

Magyar siker a Német Demokratikus Köztársaságban

A tágra nyitott szájból fehéren villantak elő az aránytalanul hosszú metszőfogak. A következő pillanatban már az állatka torkában volt a cső, amelyen keresztül a vitaminkeveréket beadták. A kezelő jó begyakorolt mozdulattal húzta vissza a katétert, betette a fehér patkányt a fémrácsos dobozba, s máris emelte ki — farkánál fogva — a következőt. Az is, akárcsak az előző, minden különösebb tiltakozás nélkül nyelte a csövet — rendszeresen ismétlődő procedura ez a schönwaldei üzemből.

Szupertisztaság

Az „üzem” elnevezés nem túlzás vagy elírás. A kísérleti állatokat mintegy másfél évtizede „gyártják” itt, az NDK fővárosától harmincöt kilométerre. Az első időszakban úgynevezett konvencionális egereket és patkányokat tenyésztettek, amelyek legfeljebb fehér színűben különböztek az éléskamrákban és a mezőn ügyeskedő rokonaktól. Időközben azonban döntés született a telep minőségileg magasabb szintre történő emeléséről, amelynek eredményeként abszolút kórokozómentes állatokat is tenésztethetnek ezután.

Mi teszi szükségessé ezt a szupertisztasági fokot? Elsősorban az, hogy a világ gyógyszer-kereskedelmében mind nagyobbak a követelmények, s ezek közül az egyik legfontosabb az új készítmények kipróbálásánál használt kísérleti állatok sterilitási mércéje. Az NDK gyorsan fejlődő gyógyszeriparára egyre sürgetőbben jelezte igényét egy magas színvonalú, s e nivót tartósan garantálni képes „egér-gyár” iránt.

A Német Demokratikus Köztársaság illetékesi körülmények a KGST-ben, vállalkozó után kutatva ilyen létesítmény felépítésére. A magyar —NDK tudományos kapcsolatok, a két akadémia közötti sokoldalú együttműködés is kedvező előfeltételeket teremtett ahhoz, hogy a szerződést a Fortschritt Landmaschinen Export-Import vállalat végül is a budapesti Chemokomplexszel kötötte meg, 1979 végén. A feladatot nagy felelősséggel rótt a fővállalkozó Phylaxia Oltóanyag- és Tápszertermelő Vállalat, amely kísérleti állat-gyárt, meghozza a megrendelt nagyságrendben és színvonalon (évi 250 ezer egér és 60 ezer patkány) eddig még nem szállított sehozá. Az egyedüli konkrét hazai támpont a Laboratóriumi Törzsszállítványozó Közös Vállalat (rövidítve: a LATI) gödöllői tenyésztélepe volt, amely azonban jóval kisebb a Schönwaldeben megépítettnél.

Az új üzem az idén nyárra elkészült, éspedig a terveknek és a szerződésben előírt kötelezettségeknek megfelelően. Sőt mi több, az eredeti, 5,1 millió rubeles megállapodáson túlmenően időközben egymillióssal kiegészítő szállítást is teljesítettek a magyar vállalkozók.

Ganter Istvánnal, a Phylaxia egyik munkatársával jártuk végig az üzemet. A fiatal mérnök, aki négy éven át képviselte a fővállalkozót Schönwaldeben, s most — családját követve — hazafelé készül, érezhető szemetéttel beszélt az immár befejezett műről. Elmondta, hogy 1982–1983-ban az építés és a szerelés gyakorlatilag lebonyolódott. Az 1984-es esztendő a próbázás éve volt, amelynek során a garanciális feltételek meglétét is ellenőrizni lehetett. Folyt a munkatársak betanítása is, részint itt, részint kisebb-nagyobb csoportokban Gödöllőn. A munkákban tucatnyi magyar vállalat vett közvetlen részt, az alvállalkozók száma ennél jóval nagyobb volt. A zsilipeléshez szükséges berendezéseket egy NSZK-cég szállította.

Zsilipelés... A telepen folyó munka sikerének egyik leglényegesebb előfeltétele. Az épületekbe bemenet magától értetődő a tisztasági előírások betartása; fehér gumicsizmába kell bújtatni — előzőleg már fertőtlenített — cipős lábainkat, fehér köpenyt és sapkát húzunk, csak így lehet végigjárni a folyosón, ahol szétosztásra vár a legközelebbi órák takarmányadagja, dugó formájára préselt speciális keverék. És ez itt a telepnek még csak a „piszkos” része! Az ablakok mögött úrhajósöltőkre emlékeztető védőruhában szorgoskodnak a munkások, többségükben schönwaldei és környékbeli lányok, asszonyok. Ganter mérnök elmondta, hogy — érdekes módon — a betanításnál azokkal volt több gond, akik korábban is e vállalatnál dolgoztak, és megszokták az akkori követelményeknek valóban megfelelő, átlagos szintű munkahigiéniai mércét. Ha értették is, nyilván nem érezték eleinte, miért ez a nagy „fakszni” az új telephelyen,

miért kell azoknak, akik a „tisztán” részben az állatkkal közvetlenül érintkeznek, minden újabb bemennetel alkalmával tetőtől talpig megfürödni és ismét teljesen átöltözni. Pedig hát a sterilitás megbízható fenntartása, vagyis annak biztosítása, hogy az egerek és a patkányok kórokozó-mentessége foka állandó legyen, döntő szempont a telep munkájának és az állatokkal végzett kísérletek eredményességének megítélésénél. Sokatmondó adat, hogy csupán egyetlenegy francia tenyésztőpatkányért — a törzsalomány beszerzése a német partner feladata volt — kétezer forintnak megfelelő összeget fizettek.

A légkondicionálás az egész üzemből állandó hőmérsékletet biztosít, és még valamit. A padlástérben működő berendezés kiszűri a baktériumokat a levegőből, és így fújja tovább a helyiségekbe, ahol túlnyomást hoz létre. Akárhon nyitnak ajtót vagy ablakot, csak kifelé áramolhat a levegő, megakadályozva, hogy a fertőzés — porszemek vagy legyek hátán — bejusson.

Kedvező vélemény

Körsétánk az igazgató, Erhard Anders irodájában ért véget. A középkorú, bajszos közzagász magyar vállalatokat sorolt fel. Elsőként említette az Agrobort és az Energiagazdálkodási Intézetet, azután emlékeztetett az előtte fekvő papírok között kutatva olyanokat nevezett meg — Lignifer, Agrokör, Termoszog GKM, Élektöveg, Kútúr Szövetkezet, EGI, AGM Szövetkezet —, amelyek közül a legtöbbnek (bevallom) eddig híre sem hallottam. Valamennyiükről őszinte elismeréssel, a közösen és jól elvégzett munka felett érzett örömmel beszélt. Anders igazgató úgy vélekedett, hogy a schönwaldei építkezés mindkét fél számára rendkívül hasznosnak bizonyult. A Német Demokratikus Köztársaság rubeleszármolású üzlet révén világszínvonalú létesítménnyel gazdagodott. (Nemcsak az NDK gyógyszergyártait, de a tudományos akadémia különböző intézetait, sőt a berlini rákkutatási központot is innen látják el kísérleti állatokkal.) A magyarok számára a schönwaldei telep referenciaként is szolgálhat — hangsúlyozta az igazgató. Bátran meg lehet mutatni bárkinek, aki hasonló létesítmény megvásárlása iránt érdeklődik, hiszen a látvány és az eredmények magukért beszélnek. Már az eddigi működés néhány hónapja alatt is szép számmal érkeztek látogatók; franciák, szovjetek, nyugat-berliniek, csehek nyilatkoztak elismeréssel a tapasztalatokról. Nagy lehetőséget nyújt számunkra fogadóállomások, amolyan konténerezsilipek létesítése azoknál a különféle intézményeknél, amelyek rendszeres megrendelői a kísérleteikhez használt állatknak.

Több, mint üzlet

Külkereskedelmünkben 5-6 millió devizaruból — mondhatnánk — nem nagy tébel. Am a mai világban (meg a holnapiban is) meg kell becsülnünk minden bevételi forrást, különösen az olyanokat, mint például a schönwaldei, amelyek, akárcsak a telep neveltjei, kedvező körülmények esetén sokat és jól fialnak. S ami számomra még ennél is többet jelentett, az az igazgató megismertetett mondata volt: „Sajnáljuk, hogy elmennek a magyarok!” Szívre a kezét: nem mindegyik külföldi „vendégszerelésünket” zártuk hasonló eredményekkel, ellenkező példákért nem kell a kalandozások koráig visszanyúlnunk. A magyar építők, szerelők munkáját a falubeliek és a környék lakói őszinte elismerése kísérte, a műszak után sem volt komolyabb fennakadás a szabadidő hasznos eltöltésével (s jól lehet egyszer „kiszórták” a helyi étteremből a szomszéd faluból átmerészkedett hangoskodó „nagyhajúk”, ez csak tovább növelte a népszerűségüket a schönwaldeiek körében). A munka során nem volt súlyosabb baleset, nem kellett semmit lebontani vagy újból szerelni — s ennek költségkímélő hatása a nyereségen volt lemérhető —, s az itt dolgozók nemcsak a rájuk szabott feladatot teljesítették napról napra, de ha a helyzet megkívánta, hát „rádobtak egy lapátal”. Csak szív-ből kívánni és remélni lehet, hogy ez a hagyomány velük maradjon, és Anders igazgatónak a saját embe-rei előtt elismertetett figyelmeztetése („Nézzétek csak a magyarokat! Nemcsak a paprikaevésben, de a munkában is erősek”) nem vesztí el érvényességét a jövőben sem.

Schönwalde—Berlin, 1985. december.

Farkas József György

Jellegzetes a karszthegeoldal növényzete.

BÁNHÁLMY JÁNOS FELVÉTELEI